

LES 1

FAKE OR FACT?

Totale duur: 60 minuten

Introductie

Tijdens deze les krijgen de leerlingen een introductie op foto-interpretatie en manipulatie door de eeuwen heen. Manipulatie van beelden is niet alleen iets van de 21e eeuw, maar wordt al jaren gebruikt door media, politici en fotografen om de waarheid te verdraaien. Zo kan onder andere het spelen met perspectief, licht en beweging van grote invloed zijn bij het maken van een foto en het verhaal dat verteld lijkt te worden. In de aankomende lessencyclus staan foto's en verhalen uit de Tweede Wereldoorlog centraal.

Leerlingen leren dat wat je als eerste op een foto ziet, niet altijd het volledige verhaal toont. Het is van belang dat ze zaken als context, maker, tijd en techniek meenemen in het beoordelen van een foto of beeldbron. Door actief te discussiëren, worden leerlingen zich bewust van de betekenis, het gebruik en misbruik van beelden en de invloed van fotografie in de geschiedenis en in de huidige tijd, zoals op social media.

Dit is de eerste les van de vijfdelige lessencyclus 'Ooggetuigen' waarin geschiedenis (WOII) en digitale vaardigheden (mediawijsheid en informatievaardigheden) centraal staan. Door een keuze te maken voor één van de twaalf regio's in Nederland kun je samen met de leerlingen aan de slag met vijf verhalen die tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben plaatsgevonden bij jullie in de buurt.

In de volgende lessen leren leerlingen:

Les 2: Re-enactment, lokale historische verhalen, moodboards maken en foto's ensceneren.

Les 3: Welke taakverdeling gebruikt kan worden en hoe ze een technisch goede en op historie gebaseerde foto maken.

Les 4: Het geleerde in de praktijk: het onder begeleiding maken van DE foto, gebaseerd op voorgaande lessen.

Les 5: Kritisch kiezen: welke foto vertelt het beste het verhaal en hoe schrijf je een goed onderschrift?

Dit project is ontwikkeld door Studio Polat en FutureNL en wordt mede mogelijk gemaakt door het Vfonds en Microsoft.

Lesopbouw

Introductie: Foto's bekijken en bespreken die op verschillende manieren zijn gemanipuleerd.

Verdieping: Motieven om gemanipuleerde foto's te maken en te verspreiden aan de hand van de periode WOII en bewustwording ten aanzien van geschiedvervalsing.

Doen: In drietallen zelf een gemanipuleerd beeld maken.

Afsluiting: Reflecteren op de les: wat hebben we geleerd

Voorbereiding en benodigdheden

Houd rekening met de AVG en bespreek klassikaal het (openbaar) delen van foto's waarop de leerlingen zichtbaar zijn.

Van tevoren kun je een aantal dingen doen:

- Lees de handleiding. Je hebt een digibord met internetverbinding nodig. Klik door de slides.
- Bekijk de slides en eventuele linkjes met aanvullende informatie. Bekijk de ondersteunende filmpjes.
- De leerlingen krijgen aan het einde van de les een opdracht om in drietallen een foto te maken. Bedenk wanneer zij deze uiterlijk ingeleverd moeten hebben. In ieder geval voor de tweede les van 'Ooggetuigen'.
- Maak alvast groepjes van drie leerlingen voor de verwerkingsopdracht. Per drietal is er een telefoon nodig met camerafunctie om foto's te kunnen maken.

Differentiatie

Als extra opdracht - in groep 8 - kun je de leerlingen de taak geven om op social media gemanipuleerde foto's te vinden.

Verbinding met beroepen & arbeidsmarkt

Spelen met beeldmateriaal is tegenwoordig bijna normaal en alledaags geworden. Niemand kijkt op van een filter of een in scène gezet perspectief. Zo zetten fotografen en influencers (bijvoorbeeld op social media) de skills uit deze les ook in. Soms wil men de werkelijkheid wat mooier maken of de werkelijkheid wat verdraaien om bijvoorbeeld de voorpagina van het nieuws te halen. Reclamemakers en retailers gebruiken de skills ook om de consument op een ludieke manier ergens van bewust te maken of om een product te verkopen.

Ook in de geschiedenis werd het manipuleren van beeld al toegepast door allerlei partijen, van nazi's tot verzetsstrijders. Deze foto's zijn vaak bewaard en (online) terug te vinden in de Nederlandse archieven en databases. De foto's geven ons een beeld van hoe die tijd eruit moet hebben gezien, maar we moeten ons realiseren dat ook deze beelden niet altijd volledig of correct gearchiveerd zijn. Begeleidende teksten of jaartallen kunnen helpen bij het duiden van de foto, maar het is ook belangrijk de beelden zelf te analyseren en interpreteren. Helemaal nu onze samenleving meer en meer op beeld gefocust raakt.

Doel van de les

Domein curriculum 2021	Leerdoelen digitale vaardigheden	Geschiedenis	21st century skills
1 Digitaal burgerschap DG5.2 Digitale identiteit	1 Mediawijsheid De leerling onderzoekt of een boodschap een commerciële, informerende, amuserende of meningsvormende functie heeft in verschillende soorten media.	1 Geschiedenis De leerling leert betekenisvolle vragen te stellen over maatschappelijke kwesties en verschijnselen, daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen en te verdedigen, en daarbij respectvol met kritiek om te gaan.	1 Zelfregulering
2 Veiligheid & privacy DG2.1 Veiligheid DG2.2 Privacy	2 Informatievaardigheden De leerling kan de informatie beoordelen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en niveau.	2 Geschiedenis De leerling leert een eigentijds beeld van de eigen omgeving, Nederland, Europa en de wereld te gebruiken om verschijnselen en ontwikkelingen in hun omgeving te plaatsen.	2 Kritisch denken

OPENINGSSlide

De komende lessen staan in het teken van beeldbronnen uit de geschiedenis en de actualiteit. Leerlingen leren dat wat je als eerste op een foto ziet, niet altijd het volledige verhaal toont. **Vraag de leerlingen om uit te leggen wat fake is.** Kennen zij beelden die fake zijn? Is het witter maken van je tanden of het bruiner maken van je huid op een foto bijvoorbeeld ook fake? Heb jij wel eens iets gedaan wat fake is? Wanneer is iets fake volgens jou? Laat een aantal leerlingen iets benoemen. Waar worden gemanipuleerde foto's gebruikt? En door wie? Ben je het wel eens tegen gekomen?

Vat daarna voor de leerlingen samen: faken of manipulatie kan voorkomen in afbeeldingen, video's en teksten. Een beeld vertelt niet altijd de hele situatie. Het doel is soms om bewust de waarheid te manipuleren: je gedachten worden een bepaalde richting op gestuurd. Maar... dit is helemaal niets nieuws! In de geschiedenis zijn al voorbeelden geweest van mensen die graag wilden dat de gedachten van anderen een bepaalde richting op gingen en dat was niet bepaald onschuldig. We gaan eerst een paar beelden bekijken, van nu en uit de geschiedenis, om te testen of jullie manipulaties kunnen herkennen.

SLIDE 1&2

Vraag de leerlingen: Is de foto op de slide fake of fact? Nep of echt? Ga staan als je denkt dat de afbeelding nep is en blijf zitten als je denkt dat hij echt is.

Antwoord: Deze foto is in scène gezet. Zouden mensen echt boven een ravijn gaan hangen? Wat maakt dat mensen deze foto graag van zichzelf zouden willen hebben? Hoe hebben ze dit gedaan volgens jullie? Geef een aantal leerlingen de beurt om antwoord te geven. Mogelijk benoemt een leerling het perspectief. Zo niet, hou dit dan nog even in het midden en vertel dat jullie nog even verder kijken.

SLIDE 3

Vraag aan de leerlingen: Welke van deze 2 beelden zou bewerkt zijn? De foto die op de cover staat of de foto die achter de schermen is gemaakt? Geef een aantal leerlingen een beurt. Laat de leerlingen benoemen wat zij zien en wat volgens hen gemanipuleerd is.

Antwoord op volgende pagina!

DIGI-DOENER!
GROEP 6, 7 en 8

SLIDE 4

Antwoord: Allebei de foto's zijn gemanipuleerd! Links heeft Reese Witherspoon drie benen en rechts heeft Oprah Winfrey drie handen. Dit betekent dat ook backstagefoto's worden bewerkt. Backstagefoto's worden vaak aangenomen als een onschuldig kiekje dat even snel wordt gemaakt, maar dit bewijst het tegendeel. Zelfs de backstagefoto is bewerkt.

SLIDE 5&6

Vraag de leerlingen: Is de foto op de slide fake of fact? Nep of echt? Ga staan als je denkt dat de afbeelding nep is en blijf zitten als je denkt dat hij echt is. Wie weet wie dit is? Benoem dat dit Prins William van Engeland is.

Antwoord: De foto is fact, maar hij lijkt fake. Je ziet niet de volledige gebeurtenis, doordat hij vanuit een bepaalde hoek (perspectief) is genomen.

Vraag de leerlingen: Waarom zouden mensen deze foto zo hebben geplaatst? Geef een leerling een beurt.

Antwoord: Omdat het natuurlijk sappig nieuws is dat een prins zijn middelvinger opsteekt! Terwijl het dus helemaal niet waar is!

SLIDE 7&8

Vraag de leerlingen: Is de foto op de slide fake of fact? Nep of echt? Ga staan als je denkt dat dit nieuws nep of gemanipuleerd is en blijf zitten als je denkt dat hij echt is.

Antwoord: Fake! Deze laatste foto komt uit 1939. Dat is al best een tijdje geleden. Op de foto staat Josef Stalin met de geheime politie-ambtenaar Nikolaj Yeshov. Yeshov was verantwoordelijk voor de executie (licht eventueel toe wat executie betekent) van duizenden mensen tijdens de zuivering van Stalin. In 1939 werd hij echter zelf aangeklaagd, in het geheim gearresteerd, berecht in een geheime rechtbank en geëxecuteerd. Maar hoe werkte dat met foto's van vijanden in de geschiedenis? Zou er toen ook al 'geknutseld' zijn met foto's? En hoe dan?

Toevoeging: Stalin had een grote groep fotoshoppers om zijn vijanden uit documenten en foto's te snijden. De fotoshoppers verwijderden ook Yezhov van de foto en voegden nieuw water in om de ruimte te bedekken waar Yezhov ooit stond. Zouden wereldleiders dat nu ook doen? Wat denken jullie? Hoe weet je dat?

SLIDE 9

De foto die je hier ziet komt uit het archief van Hilversum en is één van de vele foto's uit de Tweede Wereldoorlog.

Vraag aan de leerlingen: Wat zie je? Welke gevoel krijg je bij de foto? Welk verhaal vertelt de foto? Valt er iets op? Welke woorden komen bij hen op? Laat ze even denken en geef dan een paar leerlingen een beurt om te benoemen wat ze zien. Probeer eens te bedenken waarom iemand deze foto zou willen maken. Wat zou het doel geweest kunnen zijn?

Vraag aan de leerlingen: Wat denken jullie? Is deze foto fake (gemanipuleerd) of niet? Waarom wel/niet? Laat de leerlingen beargumenteren.

SLIDE 10

Kijk samen naar de foto's.

Vertel: Dit zijn twee foto's uit het voorjaar van 1945. Net als de foto die we hiervoor zagen. Wat zie je hier? Valt je iets op? Welk gevoel krijg je erbij? Denk je nu anders over de foto die we net hebben bekeken?

SLIDE 11

Bekijk samen met de leerlingen het filmpje waarin uitleg wordt gegeven over de foto's uit het archief van Hilversum. Laat de leerlingen daarna reageren. Wat vinden ze hiervan? Welke invloed heeft dit op de verhalen uit de geschiedenis?

SLIDE 12

Vraag aan de leerlingen: Wat zou het doel geweest kunnen zijn van de foto's uit het archief van Hilversum? Wat zouden de gevolgen kunnen zijn van gemanipuleerde foto's in de geschiedenis en van gemanipuleerde foto's die nu worden verspreid? Hoeveel mensen zouden deze foto's uit het archief gezien hebben? En maakt dat wat uit?

(vervolg slide 12, volgende pagina!)

DIGI-DOENER!
GROEP 6, 7 en 8

Digitale informatie neemt toe doordat iedereen informatie kan publiceren. Maar ook doordat digitale informatie vele malen sneller gekopieerd, gemanipuleerd en verspreid kan worden. Het is belangrijk om je dan bewust te zijn van het feit dat je een stapje verder moet nadenken over wat je ziet, leest en hoort. Vraag de leerlingen welke vragen ze zichzelf zouden kunnen stellen om de betrouwbaarheid van een beeld of tekst te kunnen inschatten. Voorbeelden zouden kunnen zijn: Wie heeft dit gemaakt? Wat wilde diegene daarmee bereiken?

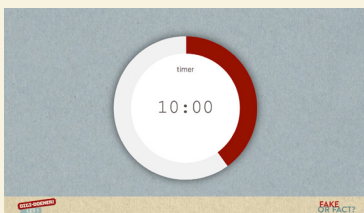
Leg uit dat de foto's uit Hilversum een vorm van geschiedvervalsing zijn. Wat betreft de foto's uit Hilversum kan niemand nog navertellen dat het een reconstructie was, maar iedereen die de foto's nu ziet denkt in eerste instantie dat het echt gebeurd is! Zo is de geschiedenis vervalst. Verhalen en beelden kloppen niet. Kunnen we dan wel weten wat er echt gebeurd is en wat niet?

SLIDE 13

Kijk samen met de leerlingen naar het filmpje over fotografietechnieken. De fotograaf legt uit hoe foto's gemanipuleerd kunnen worden aan de hand van drie tips. Vervolgens geeft hij de leerlingen de opdracht om in drietallen een foto te maken die 'gemanipuleerd' is, waarbij de leerlingen gebruik maken van één van de drie tips. De leerlingen maken de foto met hun eigen telefoon.

SLIDE 14

Maak drietallen als je dat nog niet gedaan hebt. Zet de timer van 10 minuten aan. Maak eventueel afspraken waar de leerlingen de foto wel en niet mogen maken (schoolplein/gang etc).

SLIDE 15

Vraag aan de leerlingen: Hoe ging het? Was het moeilijk? Waarom wel/niet? Geef (afhankelijk van de tijd) een aantal leerlingen een beurt om iets te delen. Vertel daarna dat alle foto's bij jou moeten worden ingeleverd vóór les 2, omdat deze het beginpunt van de volgende les vormen.

Tip: Doe dit per e-mail of WhatsApp, dan heb je als leerkracht straks alle foto's bij elkaar en kunnen jullie de volgende les eenvoudig starten met het bekijken van de foto's.

SLIDE 16

Vertel wat jullie hebben besproken:

- Dat wat je op een foto ziet niet altijd het hele verhaal vertelt.
- Dat manipulatie van beelden ook al tijdens WOII werd gedaan.
Dit is een vorm van geschiedvervalsing.
- Dat je beelden op verschillende manieren kunt manipuleren,
bijvoorbeeld door te spelen met perspectief, licht/donker en beweging.

Wat hebben we deze les geleerd? Geef een aantal leerlingen de beurt
om verschillende redenen te benoemen waarom beeldmanipulatie gebruikt
wordt. Zowel nu als in de geschiedenis.

SLIDE 17

Vertel de leerlingen dat dit de eerste les was van een serie van vijf lessen.
In de volgende lessen ga je zelf een verhaal uit de Tweede Wereldoorlog
navertellen met een foto. Je leert hoe je een goede foto maakt door middel
van moodboards, enscenering en taakverdeling en natuurlijk krijg je handige
tips van een echte fotograaf!